

Utvecklingen av ekonomiskt bistånd i spåren av covid-19

Arbetslöshet är den vanligaste orsaken till att enskilda individer har försörjningsproblem och behov av ekonomiskt bistånd. Covid-19 har haft en stor påverkan på svensk ekonomi och arbetsmarknad och en ökad arbetslöshet kan medföra att behovet av ekonomiskt bistånd ökar framöver. Socialstyrelsen följer utvecklingen genom uppgifter i den preliminära månadsstatistiken över ekonomiskt bistånd.

Arbetslöshet är den vanligaste orsaken till behov av ekonomiskt bistånd

Behovet av ekonomiskt bistånd påverkas av både strukturella faktorer och individuella faktorer, ofta i samverkan. Arbetslöshet är den vanligaste orsaken till att enskilda har försörjningsproblem och behov av ekonomiskt bistånd [1].

Möjligheten att få ersättning via trygghetssystemen, exempelvis arbetslöshetsersättning och ersättning från socialförsäkringen, är kopplat till nuvarande och tidigare prestationer på arbetsmarknaden.

Kopplingen mellan förvärvsinkomster och ersättningsnivåer innebär att grupper som inte har etablerat sig på arbetsmarknaden, eller endast delvis har etablerat sig, har ett betydligt sämre skydd än andra vid exempelvis arbetslöshet eller sjukdom. Ekonomiskt bistånd ska fungera som ett komplement till de generella systemen när dessa är otillräckliga eller om ersättning inte kan beviljas [2].

Ökad arbetslöshet kan medföra att fler behöver ekonomiskt bistånd framöver

I Sverige sågs tecken på allmän samhällsspridning av covid-19 i mitten av mars och flera restriktioner infördes för att minska smittspridningen [3, 4]. Pandemin har påverkat såväl svensk ekonomi som arbetsmarknad och arbetslösheten har under våren och sommaren ökat. Arbetsförmedlingen bedömer att arbetslösheten kan öka ytterligare framöver, men framhåller att det råder stor osäkerhet kring den framtida utvecklingen. Redan innan covid-19 fanns det dock tecken på en avmattning i ekonomin och Arbetsförmedlingens prognos för åren 2019-2021 prognosticerade sedan tidigare en högre arbetslöshet [5, 6].

Eftersom arbetslöshet är den vanligaste orsaken till att enskilda har behov av ekonomiskt bistånd kan ökad arbetslöshet medföra att fler behöver ekonomiskt bistånd framöver. Samtidigt har åtgärder vidtagits i spåren av covid-19 som skulle kunna bidra till att ett ökat behov helt eller delvis uteblir. Det handlar exempelvis om tillfälliga förändringar i a-kassans villkor i syfte att fler ska kunna få arbetslöshetsersättning, möjlighet till korttidspermittering, fler platser på universitet och högskolor och fler arbetsmarknadspolitiska insatser [7].

Utvecklingen av ekonomiskt bistånd följs genom preliminär månadsstatistik

Socialstyrelsen följer utvecklingen av ekonomiskt bistånd genom preliminär månadsstatistik hämtad från registret över ekonomiskt bistånd. Statistiken ger inte möjlighet att isolera effekterna av covid-19, utan visar utvecklingen av ekonomiskt bistånd i dess helhet.

Behovet av ekonomiskt bistånd varierar under året. Jämförelser görs därför med motsvarande månader föregående år, istället för med föregående månader. Det är viktigt att ha i åtanke att ett år har passerat mellan jämförelsepunkterna.

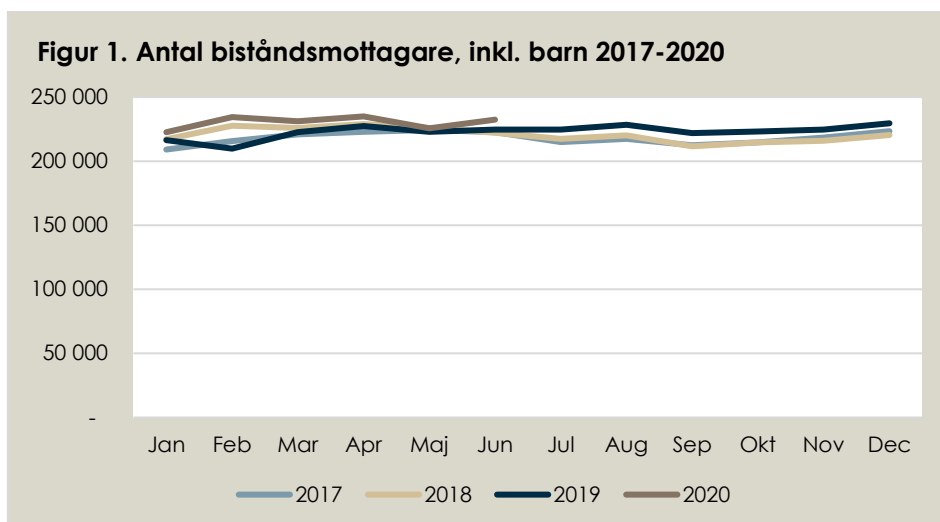
Preliminär månadsstatistik över ekonomiskt bistånd

Syftet med den preliminära månadsstatistiken är att ge ett snabbt underlag till uppföljning och analys av befolkningens behov av bistånd. Den preliminära månadsstatistiken bör tolkas med viss försiktighet. Registret är ett levande register där uppgifter kan uppdateras i efterhand och det finns skillnader mellan den preliminära månadsstatistiken och den officiella årsstatistiken som medför att vissa uppgifter i månadsstatistiken inte är jämförbara med årsstatistiken. Det finns även ett större bortfall i den månadsvisa redovisningen. För en beskrivning av skillnader och jämförbarhet, se Socialstyrelsen (2020): *Kvalitetsdeklaration Ekonomiskt bistånd*.

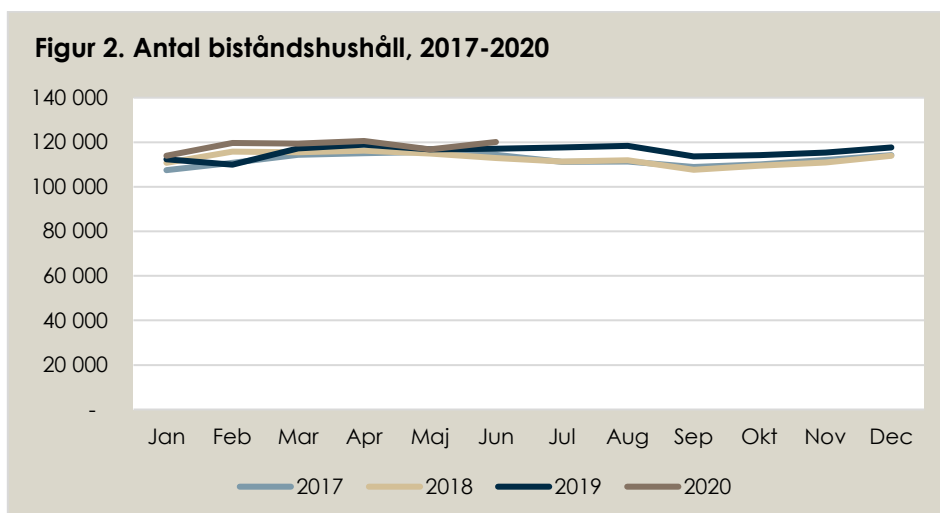
Behovet av stöd har ökat men ökningen började redan innan covid-19

Strax över 2 procent av befolkningen fick ekonomiskt bistånd i juni, vilket inte skiljer sig nämnvärt från juni föregående år¹. Antalet biståndsmottagare under årets första sex månader är dock fler i jämförelse med motsvarande period föregående år (figur 1). I juni månad är det omkring 7 900 fler biståndsmottagare jämfört med i juni månad 2019. Av dessa är runt 3 500 barn, det vill säga personer under 18 år. Utvecklingen av antalet barn i biståndshushåll kommer att följas särskilt framöver eftersom att leva i ett hushåll med låg ekonomisk standard har en negativ inverkan på barns och ungdomars hälsa och välmående [8].

¹ I faktabladet avrundas uppgifter till närmsta heltal vid procent och närmsta hundratal vid uppgifter om antal.

Sett till utvecklingen av antalet biståndshushåll under årets första sex månader är, med undantag för maj månad, även antalet biståndshushåll fler i jämförelse med motsvarande period föregående år (figur 2). Antalet biståndshushåll är i juni månad knappt 3 procent fler, i jämförelse med juni månad 2019. Sett till antalet hushåll motsvarar den procentuella ökningen omkring 3000 hushåll.

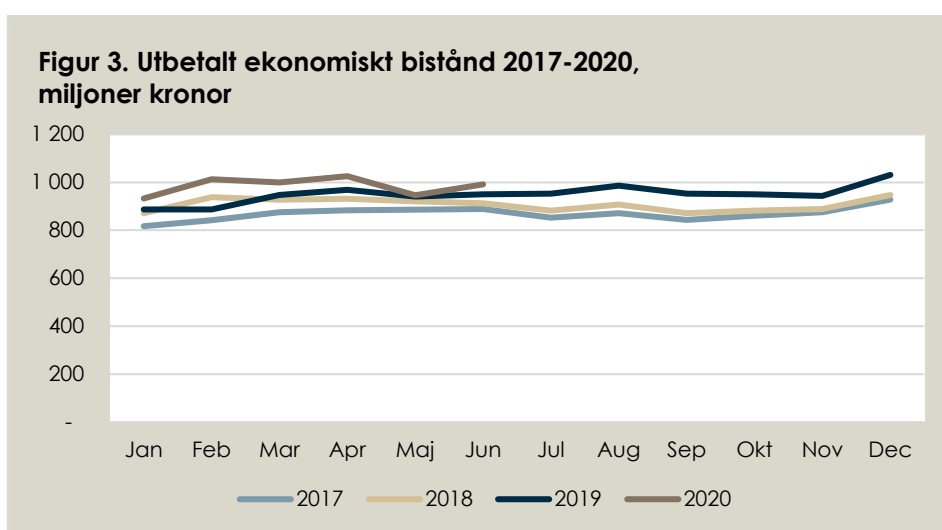

Statistiken på riksnivå visar sammantaget en ökning av antal biståndsmottagare och biståndshushåll i jämförelse med motsvarande period föregående år. Att notera är dock att antalet biståndsmottagare och biståndshushåll började öka redan under 2019 med en fortsatt ökning efter årsskiftet. Ökningen började således redan innan det fanns en allmän smittspridning av covid-19 och restriktioner kopplade till pandemin i Sverige.

Utbetalt ekonomiskt bistånd ökar

Ett annat sätt att belysa utvecklingen av ekonomiskt bistånd är genom utbetalt ekonomiskt bistånd. Utbetalt ekonomiskt bistånd påverkas av flera faktorer, exempelvis antalet biståndsmottagare och omfattningen av stödbehovet, men också av ändringar i exempelvis riksnormen för försörjningsstöd som sedan 2018 har räknats upp med mellan 1,6-2 procent årligen [9].

I juni 2020 betalades det ut drygt 4 procent mer ekonomiskt bistånd i jämförelse med i juni 2019. Som framgår av figuren började även utbetalt bistånd öka redan under 2019 (figur 3), det vill säga innan det fanns en allmän smittspridning och restriktioner kopplade till covid-19 i Sverige.

En större andel biståndsmottagare behöver stöd på grund av arbetslöshet

Inga större skillnader ses i vilka som erhåller ekonomiskt bistånd. Omkring två tredjedelar av det totala antalet biståndsmottagare i juni månad 2020, såväl som i juni månad föregående år, är vuxna och omkring en tredjedel är barn².

Bland de vuxna biståndsmottagarna framträder heller inga större skillnader i fördelningen mellan män och kvinnor eller mellan inrikes- respektive utrikesfödda i jämförelse med juni månad föregående år, 52 procent av de vuxna biståndsmottagarna är män och 48 procent är kvinnor. Omkring två tredjedelar av biståndsmottagarna är utrikes födda och en tredjedel är inrikes födda.

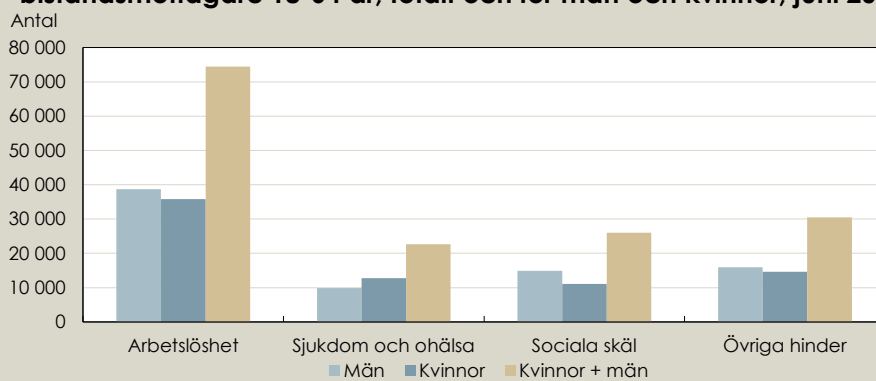
Andelen biståndsmottagare som erhåller ekonomiskt bistånd på grund av arbetslöshet har dock ökat något. Anledningen till att en enskild behöver ekonomiskt bistånd anges som försörjningshinder, det vill säga anledningen till att den enskilde är förhindrad att försörja sig själv. Det finns många orsaker till varför kvinnor och män inte kan försörja sig och sin familj men försörjningshindren

² I statistiken räknas biståndsmottagare i samma hushåll under 18 år som barn, däremot räknas gymnasie studerande ungdomar 18-20 år som vuxna.

kan grovt delas in i tre större kategorier, arbetslöshet³, sjukdom och ohälsa⁴ samt sociala skäl⁵. Därutöver finns ett antal övriga hinder för försörjning⁶.

Som tidigare har beskrivits är det vanligaste försörjningshindret arbetslöshet, det näst vanligaste försörjningshindret är sociala skäl och det tredje vanligaste är sjukdom och ohälsa (figur 4). I juni månad har drygt 48 procent av de vuxna biståndsmottagarna arbetslöshet som försörjningshinder, att jämföra med omkring 44 procent av de vuxna biståndsmottagarna i juni föregående år. Bland dem som har arbetslöshet som försörjningshinder ses inga större skillnader i andelen inrikes- respektive utrikesfödda eller andelen män respektive kvinnor jämfört med juni föregående år, utvecklingen framöver kommer dock att följas.

Figur 4. Vanligaste kategorierna av försörjningshinder för biståndsmottagare 18-64 år, totalt och för män och kvinnor, juni 2020

Utvecklingen framöver är osäker

Utifrån den preliminära månadsstatistiken har behovet av ekonomiskt bistånd ökat under årets första sex månader i jämförelse med motsvarande period föregående år. Ökningen började dock redan innan det fanns en allmän smittspridning av covid-19 i Sverige. Att ingen större ökning av antal personer som erhållit ekonomiskt bistånd ses i spåren av covid-19, det vill säga efter mars månad fram till juni månad vilket är så långt statistiken som presenteras här sträcker sig, trots en högre arbetslöshet, kan ha flera möjliga förklaringar.

En möjlig förklaring är att det finns en viss fördröjning i tid, där behov av ekonomiskt bistånd inte omedelbart uppstår vid arbetslöshet eller förändrad in-

³ Arbetslösa samt arbetslösa med etableringsersättning.

⁴ Sjukskrivna med läkarutlåtande och personer med varaktigt nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom.

⁵ Försörjningshinder av sociala skäl innebär att en person för närvarande inte omedelbart står till arbetsmarknadens förfogande på grund av att socialtjänsten bedömer att personen har nedsatt arbetsförmåga eller att dennes arbetsförmåga inte är klarlagd. Det kan röra sig om behov av ytterligare utredning av arbetsförmåga, arbetsträning, social eller medicinsk rehabilitering innan ett arbete kan bli aktuellt. Det kan också avse en person som för närvarande är förhindrad att arbeta på grund av familjeskäl eller en ungdom 18-20 år där socialtjänsten övertagit föräldrarnas försörjningsansvar för att denne ska få möjlighet att avsluta sina gymnasiestudier.

⁶ Några exempel är otillräcklig pension/väntar på pension; otillräcklig föräldrapenning/väntar på föräldrapenning eller arbetar heltid eller deltid med otillräcklig inkomst/väntar på inkomst. För en fullständig beskrivning av försörjningshinder se Socialstyrelsen (2017): *Instruktion för registrering av ekonomiskt bistånd: För handläggare av och ansvariga för ekonomiskt bistånd*.

komst. Möjlighet att få ekonomiskt bistånd finns i regel också först när egna tillgångar så som sparade medel och andra realiserbara tillgångar är förbrukade, och andra bidrag och ersättningar som den enskilde kan ha rätt till, så som till exempel sjukpenning, föräldrapenning, bostadsbidrag och underhållsstöd har sökts.

En annan möjlig förklaring är att vidtagna åtgärder så som tillfälliga förändringar i a-kassans villkor, fler studieplatser och fler arbetsmarknadspolitiska insatser gör att fler kan få sin försörjning tillgodosedd på annat sätt, exempelvis genom a-kassa eller studiemedel.

Att enskilda och familjer beviljas stöd under en period kan ses som ett tecken på att samhällets sociala skyddsnät fungerar. Att arbetslösa som är i behov av ekonomiskt bistånd får tillgång till stöd och insatser är dock viktigt. En stor grupp människor riskerar annars att fastna i ett långvarigt biståndsmottagande. Ett långvarigt biståndsberoende riskerar även att fler barn behöver leva under försvårade omständigheter med risk för att deras hälsa och utveckling påverkas negativt, på såväl kort som lång sikt [10].

Hur behovet av ekonomiskt bistånd utvecklas framöver beror på en rad faktorer. Utvecklingen kommer därför fortsatt att följas och analyseras.

Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd består av två delar; försörjningsstöd och stöd till livsföringen i övrigt. Försörjningsstöd ska täcka den löpande försörjningen och avser skäligena kostnader för livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, barn- och ungdomsförsäkring, hygien samt dagstidning och telefon (riksnorm 2020), samt boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och a-kassa. I livsföringen i övrigt ingår andra nödvändiga utgifter vid sidan av försörjningen, exempelvis kostnader för barnomsorg, sjukvård, medicin och tandvård.

Referenser

1. Socialstyrelsen (2020): *Individ- och familjeomsorg: Lägesrapport 2020*.
2. Socialstyrelsen (2013): *Ekonomiskt bistånd: Handbok för socialtjänsten*.
3. Folkhälsomyndigheten (2020): *Flera tecken på samhällsspridning av covid-19 i Sverige*. Nyhet publicerad den 10 mars 2020. Tillgänglig på <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/mars/flera-tecken-pa-samhallsspridning-av-covid-19-i-sverige/>
4. Folkhälsomyndigheten (2020): *Folkhälsomyndighetens arbete med covid-19*. Senast uppdaterad den 18 juni 2020. Tillgänglig på <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/folkhalsomyndighetens-arbete-med-covid-19/>
5. Arbetsförmedlingen (2020): *Krisen på arbetsmarknaden blir långvarig*. Pressmeddelande den 16 juni 2020. Tillgänglig på <https://arbetsformedlingen.se/om-oss/press/pressmeddelanden?id=744D87365A26C5FC>

6. Arbetsförmedlingen (2019): *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2019: Prognos för arbetsmarknaden 2019-2021*. Arbetsförmedlingen analys 2019:13.
7. Regeringskansliet.se (2020): *För anställda och arbets sökande med anledning av Covid-19*. Senast uppdaterad den 7 september 2020. Tillgänglig på <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-arbete-med-anledning-av-nya-coronaviruset/for-anstallda-och-arbets-sokande-med-anledning-av-covid-19/>
8. Forte (2018): *Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige: En kunskapsöversikt med fokus på ojämlikhet*.
9. Socialstyrelsen (2019): *Riksnormen för ekonomiskt bistånd 2006-2020*.
10. Socialstyrelsen (2020): *Individ- och familjeomsorg: Lägesrapport 2020*.

Mer information

Du hittar fler tabeller i tabellbilagan som finns här:

<https://www.socialstyrelsen.se/coronavirus-covid-19/socialstyrelsens-roll-och-uppdrag/analys-och-utveckling/>

För dig som vill göra egna sökningar i statistikdatabasen:

www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/statistikdatabasen/

Kontakt:

Anna Maria Karlsson

Telefon: 075-247 30 00

E-post: Anna-Maria.Karlsson@socialstyrelsen.se

Hans Schwarz (frågor om statistik)

Telefon: 075-247 30 00

E-post: Hans.Schwarz@socialstyrelsen.se

Samira Aqil (sakkunnig)

Telefon: 075-247 30 00

E-post: Samira.Aqil@socialstyrelsen.se

Versionshistorik

Version	Ändring avser	Datum
2.0	Förtydligande i not om gymnasie-studerande ungdomar 18-20 år.	2020-02-04
1.0	Nytt dokument	2020-09-24